

AUDIT OF URBAN CREDIT CO-OP.SOCY.

- Urban Co-op.Credit Societies are governed by MCS Act 1960.
- Urban Co-op.Credit Society is not defined in MCS Act 1960. BR Act defines credit society means Co. op. Socy. which provides financial accommodation to its members.
- Loans and advances is one of the most important asset of Urban Co-op. Credit Society.

EXPOSURE NORMS FOR U CREDIT SOCY.

Socy. Level	Individual Exposure	Group Exposure
C1	15% of own funds or Rs.2.50 lakh whichever is less	20% of own funds or Rs. 4 lakhs whichever is less.
C2	15% of own funds or Rs.20 lakh whichever is less	20% of own funds or Rs. 25 lakhs whichever is less.
C3	15% of own funds or Rs.30 lakh whichever is less	20% of own funds or Rs. 35 lakhs whichever is less.
C4	15% of own funds or Rs.40 lakh whichever is less	20% of own funds or Rs. 50 lakhs whichever is less.
C5	15% of own funds or Rs.60 lakh whichever is less	20% of own funds or Rs. 75 lakhs whichever is less.
C6	15% of own funds or Rs.90 lakh whichever is less	20% of own funds or Rs.100 lakhs whichever is less.

- **Loans to Directory, relative, firms, companies shall not exceed 5% of total loans.**
- **Relative menas husband, wife, mother, father, son, daughter, brother, sister, son-in-law and daughter in law.**
- **Unsecured loans should not exceed 15% of total laons.**

Sr.No.	Category of loan	Limits
1	Housing Loan	should not be more than 15% of Total Loans
2	Loans to traders	should not be more than 20% of Total Loans
3	Term loans against property	should not be more than 10% of Total Loans
4	Vehicle	should not be more than 15% of Total Loans
5	Cash Credit	should not be more than 15% of Total Loans

-
- No unsecured loans to Directors and relatives.
  - Directors cannot be guarantor for unsecured loans.
  - Loans should be paid by A/c payee cheque or by transfer to SB A/c.
  - KYC must for every depositor and borrower.
  - Share linking to borrowing
  - 5% of unsecured loan
  - 2.5% of secured loan
  - Member can hold 1/5th of paid up capital or Rs. 2 lakh whichever is less.
  - One member can stand as guarantor for two borrowers only.
  - Nominal member can be granted loans against.
  - Deposit
  - Gold
  - NSC/ KUP/ LIP

INVESTMENTS

CRR : to be maintained on dairy basis 1% of total deposit of last quarter.

CRR : to be maintained in

- i) C/A, SB A/c in MSC, dccb having A audit class for last 3 consecutive years.
- ii) Nationalised banks, RRBS, Sch. Urban Co-Op. banks having 'A' audit class is last 3 years.

SLR :

- iii) On daily basis to be maintained.
- iv) 25% of total deposit of last quarter.
- v) MSC bank, Sch. Urban Bank, DCC bank having 'A' audit class in last 3 years.
- vi) National banks, RRBS & Sch. Urban bank
- vii) Patsanstha cannot deposit upon A/C in other patsanstha.
- viii) Patsanstha cannot make investment in other state.

Active Member

Sec. 2(a 1) Means who participates in affairs of Society & who utilizes minimum level of services as specified in bylaws.

Sec. 27 : Duty of Members

- i) To attend at least one AGM within period of 5 years.
- ii) To utilize minimum level of services at least once in period of 5 years.

Section 81 (2)

- ❖ **Audit shall be carried out as per Auditing Standards notified by State Government.**
- ❖ **Audit shall include examination & verification of**
  - i) Overdue debts.
  - ii) Cash balance & securities and valuation of assets & liabilities.
  - iii) Whether loans are properly secured & terms of loans are not prejudicial to the society or its members.

Section 81 (2)

- iv) Whether there are book entry transactions & if yes, whether they are prejudicial to the interest of society.
- v) Whether personal expenses are charged to revenue.
- vi) Whether loans have been shown as deposit.
- vii) Whether financial assistance from Govt./FI has been utilized for the purpose for which it has been granted.

Section 81 (5 B)

- ❖ Auditor shall submit audit report within one month from its completion & in any case before issuance of notice of Annual General Body meeting.

Specific Report for Fraud

- ❖ If auditor comes to the conclusion that any person is guilty of an offence, he shall file specific report to Registrar within 15 days of date of submission of his report & after obtaining permission from Registrar file F.I.R.
- ❖ Auditor who fails to file F.I.R., his name shall be removed from panel.

Special Report

- ❖ If auditor finds that there are financial irregularities resulting into loss of society, auditor shall prepare special report & submit along with audit report .

Form of Audit Memorandum (Rule 69 (3))

- ❖ The auditor shall submit in respect of co-op. bank in form N1 & in other cases in form N2 audit memorandum to the society & to the Registrar with regard to the accounts, Balance sheet & P & L account.
- ❖ Auditor is required to state whether accounting policies adopted by society are in consistent with AS laid down by state Govt. or ICAI (Rule 69 (4))

-
- ❖ While certifying profit and loss of society, auditor shall quantify effect of shortfall in various provisions like NPA, OIR, depreciation, other expenses provisions over Profit or loss & state clearly that after considering effects of all provisions, whether there is profit or loss. (SA 700)
  - ❖ Audit of society shall be completed within 4 months from close of the year & report also in compact Disk shall be submitted to society & registrar.
  - ❖ Part A of audit report, Audit certificate & audited financial statements shall be uploaded by auditor on official website of co.op department.

Section 65 & Rule 49 (a)

❖ Amounts to be deducted before calculating Net Profit :-

- ✓ Interest payable on loans and deposits
- ✓ Establishment expenses
- ✓ Rent, Rates & Taxes
- ✓ Audit fee
- ✓ Provision for depreciation
- ✓ Provision for Bonus
- ✓ Provision for Bad and Doubtful Debts.
- ✓ Provision for Gratuity
- ✓ Capital redemption fund

Section 73 C A

- ❖ If he is defaulter to society.
- ❖ A director become disqualified if he defaults payment of loan on due date. He also become disqualified if he has taken an advance or anamat or he has taken goods on credit and it is not paid within 30 days from the date of demand by the society or the date on which he has taken advance whichever is earlier.
- ❖ If he has committed breach of Co-operative discipline.

-
- ❖ If he has been classified as non-active member under section 26 (2).
  - ❖ If he carries on the business carried by society.
  - ❖ If he has been held responsible under Section 79 or 88.
  - ❖ If he has incurred any disqualification under the Act & Rules.
  - ❖ If he is salaried employee of any society.
  - ❖ If he has more than two children.
  - ❖ If he is guilty for any offence under section 146 & convicted under section 147.

Rule 65

Books of Accounts

- ❖ Society shall keep the following book of accounts :-
  - ✓ Member Register
  - ✓ Share Register
  - ✓ Minute book of Annual General Body Meeting.
  - ✓ Minute book of Annual Board of Directors Meeting.
  - ✓ Minute book for sub committee
  - ✓ Cash Book.
  - ✓ Day Book.
  - ✓ Bank Book.
  - ✓ General Ledgers.
  - ✓ Individual Ledgers
  - ✓ Stock Register
  - ✓ Property Register in form “XI”
  - ✓ Audit rectification register
  - ✓ Register for returns submitted in form “Y”
  - ✓ Register of auditors appointed and their written consent.

Rul 107 (a) :- Travelling expenses of Directors.

- ❖ Chairman or Vice Chairman of federal society, State level society, Sugar factory, Spinning mill can only travel by air but they have to attach air ticket to their travelling bill.
- ❖ Director of Federal society, State level society, Sugar factory, Spinning mill & society whose paid up share capital is 50 crore or more can travel by Railway first class. He can claim one and half of the actual railway fare but he has to attach railway ticket to his travelling bill.
- ❖ If he doesn't attach railway ticket he shall be entitled to second class fare.

Section 28 :- Restriction on holding shares

- A member can not hold shares more than Rs.20,000/-

Rule 23

- ❖ If a person has ceased to be a member of society then shares shall be returned to him or his nominee by making valuation of shares based on last audited balance sheet.

Value per share =	Networth
	No. of shares.

Net worth =	Paid up share capital + Free Reserves – Accumulated loss – shortfall in provisions
-------------	---

cont.

-
- ❖ If nominal value of share is Rs.1000/- & valuation comes at Rs.400/-, society shall return share = Number of shares x 400/-
  - ❖ If valuation comes at Rs.1200/-, society shall return Rs.1000/- per share.

Section 44 A

- ❖ Urban Co-operative banks cannot recover as interest more than principal in respect of loan granted for agricultural purpose.
- ❖ In case of non-agricultural loan upto Rs.10,000/-, Urban Co-operative Bank cannot recover as interest more than principal.

Section 43 Restriction on borrowing

- ❖ Society shall receive deposits & loans only to such extent as may be prescribed.
- ❖ Borrowing limit as per Rule = Paid up share capital + Reserve fund + Building fund – Accumulated loss x 10.
- ❖ Not applicable if not received any financial assistance from Government.
- ❖ Not applicable to C.C.S.E.

Section 70 :- Investment of funds

- ❖ In DCC / SCB having A class in last 3 consecutive years.
- ❖ Securities specified in Section 20 of Indian Trust Act 1882.
- ❖ In shares / bonds of societies having similar classification.
- ❖ CCSE shall invest its funds subject to guidelines issued by R.B.I.
- ❖ Any other mode permitted by Rules or general or special order by Government.

Second Session IRAC Norms

IRAC norms are applicable to Patsanstha from 31.03.2005.

NPA - Account becomes NPA if interest / installment remains in arrears for period of six months (Two Quarter) or more.

Classification of assets.

1	Standard	If interest or instalment remain in arrears for less than 6 months.
2	Substandard	NPA upto 24 Months.
3	Doubtful - 1	NPA more than 24 months but less than 48 months.
	Doubtful -2	NPA More than 48 months but upto 60 months.
	Doubtful - 3	NPA more than 60 months.
4	Loss	Loans which are not possible to recover. Realizable value of security is NIL or significantly low.

Provisions

Sr. No.	Classification	Required Provision	
1	Standard	NIL	
2	Substandard	5%	
3	Doubtful	Secured	Unsecured
		1	50%
		2	50%
		3	50%
4	Loss	100%	100%

Exempt Loans : Loans against deposit,
NSC, KVP, LIP.

- IR : Interest which is actually received should be taken to P & L A/c.
- Interest on NPA shall be shown as O/R on liability side and interest receivable on Asset side.
- Interest on NPA to be taken to P & L A/c only when it is actually received.
- If one account becomes NPA, all loans to that borrower should be NPA.
- **Consortium Loan** : When borrower is sanctioned loan from different patsantha, every patsantha should classify A/c according to recovery from borrower in its books.

Investment :

- IRAC norms apply to investment.
- If any investment or interest remains in arrears for more than 6 months, investment becomes NPA.
- 100% provision required for debit balance in SB/Currant A/c.
- 100% Provision required for Fraud amount.
- Gross NPA - Outstanding of all accounts which have become NPA.
- Net NPA = Gross NPA
  - (Less) OIR if debited to loans.
  - (Less) NPA Provision held.
- Gross NPA < 20%
- Net NPA < 15%
- If it is more than above %, then patsanstha should be treated as week / Sick.

Audit Classification

- **Circular of C & R dated 29/04/2010.**
- **For UC Societies - 600 Marks**
- **For Salary earners – 200Marks.**
- **A+ Classification is cancelled.**

- १ -
नागरी सहकारी पतसंस्था यांचे लेखापरीक्षणाच्या वर्गवारीचे निकष

अ.क्र	तपशील	गुण	गुण
१.	भांडवल प्रत्याप्ता		६०
	१) स्वनिधी		
	अ) संस्थेचे स्वनिधी खेळत्या भांडवलाच्या ५% पेक्षा जावा असलेस.	६०	
	ब) संस्थेचे स्वनिधी खेळत्या भांडवलाच्या १% ते ५% असल्यास	४० ते ५९	
	क) संस्थेचे स्वनिधी खेळत्या भांडवलाच्या १%च्या खाली असल्यास	०	
	२) स्वनिधी वाढविण्याची क्षमता		१०
	अ) संस्था कर्जातून उपनिधीनुसार शेअर्स खाली रकमा जमा करते. (Share Linking to borrowing)	२	
	ब) नाफ्यातून रिझर्व्ह फंडास वर्ग रक्कमा - किमान २५% व त्यापेक्षा जास्त असल्यास	६	
	किमान २५% पेक्षा कमी असल्यास	०	
	क) इमारत व इतर फंडास रकमा वर्ग केल्यास	२	
	इमारत व इतर फंडास रकमा वर्ग न केल्यास	०	
	३) स्वनिधी मधील वाढ		२०
	अ) स्वनिधीमध्ये गत सालाशी तुलना करता ७.५% पेक्षा जास्त वाढ असल्यास.	२०	
	ब) स्वनिधीमध्ये गत सालाशी तुलना करता ५% चे वर व ७.५% पर्यंत वाढ असल्यास.	१५	
	क) स्वनिधीमध्ये गत सालाशी तुलना करता २.५% चे वर व ५% पर्यंत वाढ असल्यास.	५	
	ड) स्वनिधीमध्ये गत सालाशी तुलना करता २.५% व त्यापेक्षा कमी वाढ असल्यास.	२	
	४) उत्तम जिदगीवरील तरतूद		१०
	अ) उत्तम जिदगीवरील तरतूद किमान ०.२५% केल्यास	१०	
	ब) उत्तम जिदगीवरील तरतूद ०.१०% ते ०.२५% पेक्षा कमी केलेस	५ ते ९	
	क) उत्तम जिदगीवरील तरतूद ०.१०% च्या कमी केलेस	०	
			१००

२.	<u>जिदगीची गुणवत्ता</u>		४०
	१) निव्वळ (नेट) एन.पी.ए चे निव्वळ कर्जाशी प्रमाण		
	अ) ०% ते ५% पर्यंत असल्यास	४० ते २५	
	ब) ६% ते १५% पर्यंत असल्यास	६ ते २४	
	क) १६% ते २०% पर्यंत असल्यास	५ ते १	
	ड) २०%च्या वर असल्यास	०	
	२) डोबळ जिदगीचे (ग्रॉस एन.पी.ए) डोबळ कर्जाशी प्रमाण		१५
	अ) ५% ते १०% असल्यास	१५ ते १०	
	ब) ११% ते १५% असल्यास	९ ते ५	
	क) १६% ते २०% असल्यास	४ ते ०	
	३) कर्ज व्यवहार -		४५
	अ) सर्व कर्जांचे वाटप उपविधीप्रमाणे कमाल मर्यादेच्या निकषाचे (एक्सप्लोझर नॉर्मचे) मर्यादित असलेस.	५	
	ब) वैयक्तिक जांभिनकी कर्ज वगळता इतर सर्व कर्जांस गहाण खताचे (रजिस्टर तारण) तारण असलेस.	५	
	क) मालमत्ता तारण कर्जाचेबाबतीत मालमत्तेवर दोजा नोंद असल्यास.	५	
	ड) कर्ज व्यवहाराबाबत पोटनियमाचे पालन झाल्यास.	५	
	इ) कर्ज अर्जाची छाननी होवून कर्जदारास कर्ज देता येते की नाही? किती कर्ज देता येते? यांची छाननी व टिपणी असल्यास.	५	
	ई) कर्जास आवश्यक ते परिपूर्ण दस्तऐवज घेतले असल्यास.	५	
	फ) कर्जास निबंधक वेळोवेळी ठरवतील त्यापेक्षा जादा व्याज न दिल्यास	५	
	ब) कर्जातून पोटनियम बाह्य कपाती न केल्यास.	५	
	भ) सचालक व नातेवाईक यांचे कर्ज व्यवहार पोटनियमातील तरतुदीनुसार असल्यास.	५	

४.	<u>उत्पन्न/नफा</u>		
	१) निम्न नफ्याचे सरासरी खेळत्या भांडवलाशी प्रमाण		१०
	अ) १ % चे वर असल्यास	१०	
	ब) ०.८० चे वर ते १% पर्यंत असल्यास	७	
	क) ०.५० चे वर ते ०.८०% पर्यंत असल्यास	५	
	ड) ०.२० चे वर ते ०.५०% पर्यंत असल्यास	३	
	ई) ०.२०% पर्यंत असल्यास	२	
	२) निम्न नफ्याचे कर्ज अधिक गुंतवणुकीशी प्रमाण		१०
	अ) १.२५% चे वर असल्यास	१०	
	ब) ०.९०% चे वर १.२५% पर्यंत असल्यास	७	
	क) ०.६०% चे वर ०.९०% पर्यंत असल्यास	५	
	ड) ०.३०% ०.६०% पर्यंत असल्यास	३	
	ई) ०.३०% चे खाली असल्यास	१	

३) निव्वळ नफ्याचे स्वनिधीशी प्रमाण अ) १०% चे वर असलेस ब) ५% चे वर १०% पर्यंत असलेस क) ५% व त्या खाली असलेस	४० ३० २०	४०
४) व्याजातील सरासरी माजिन अ) ३% व त्याच्यावर असल्यास ब) २% चे वर ते ३% चे आत असल्यास क) १% ते २% पर्यंत असल्यास. ड) १% च्या आत असल्यास.	१० ७ ५ ०	१०
५) शिल्लक नफा व सर्व निधीस वर्ग केलेल्या नफ्याचे निव्वळ नफ्याशी प्रमाण अ) ७५% चे वर असल्यास ब) ५०% चे वर ते ७५% पर्यंत असल्यास क) २५% चे वर ते ५०% पर्यंत असल्यास. ड) २५% पर्यंत असल्यास	१० ७ ५ २	१०
६) व्यवसायातील नफ्याचे (Operating Profit) सरासरी खेळत्या भांडवलाशी प्रमाण अ) २% चे वर असल्यास. ब) १.५% चे वर ते २% पर्यंत असल्यास. क) ०.५% चे वर ते १.५% पर्यंत असल्यास. ड) ०.५% पर्यंत असल्यास.	१० ९ ८ ७	१०
७) व्यवस्थापन खर्चाचे सरासरी खेळत्या भांडवलाशी प्रमाण अ) २.५% पर्यंत असल्यास. ब) २.५% चे वर ते ३% पर्यंत असल्यास. क) ३% चे वर असल्यास.	१० ८ ०	१०
		१००

५.	लिक्विडिटी		
	१) सी.डी. रेशो		४०
	अ) ६५% ते ७०% पर्यंत सी.डी रेशो असल्यास	४०	
	ब) ७१% ते ८०% पर्यंत सी.डी रेशो असल्यास	२५	
	क) ४५% ते ६४% पर्यंत पर्यंत सी.डी रेशो असल्यास	३०	
	ड) ४५% च्या खाली सी.डी रेशो असल्यास	०	
	ई) ८०% च्या वर पर्यंत सी.डी रेशो असल्यास	०	
	२) अ) दैनंदिन तरलता व रोखता सतत ठेवली असल्यास	२०	२०
	ब) दैनंदिन तरलता व रोखता सतत ठेवली नसल्यास	०	
	३) मुदत ठेवीचे एकूण ठेवीशी प्रमाण		२०
	अ) ७०% पर्यंत असल्यास	२०	
	ब) ७१% ते ८०% असल्यास	१०	
	क) ८०% च्या वर असल्यास	०	
	४) एकूण गुंतवणूकीत अनुत्पादक गुंतवणूकीचे प्रमाण		२०
	अ) ५% पेक्षा कमी	२०	
	ब) ५% ते १०%	१५	
	क) १०% च्या वर ते २०% पर्यंत	१०	
	ड) २०% च्या वर	०	
			१००
६.	कार्यपध्दती व नियंत्रण		
	१) दोष दुरुस्ती		२०
	अ) शासकीय लेखापरीक्षण अहवालाची परिपूर्ण पूर्तता केलेली असल्यास	१०	
	ब) अंतर्गत लेखापरीक्षण अहवालाची परिपूर्ण पूर्तता केलेली असल्यास	५	
	क) खात्याच्या तपासणी अहवालाची परिपूर्ण पूर्तता केलेली असल्यास	५	
	२) अंतर्गत नियंत्रण व्यवस्था कडक व परिणामकारक असलेस		५
	३) संगणकीकरण व सिस्टीम ऑडीट, ईडीपी ऑडीट झगलेले असलेस		५
	४) संस्थेने हिशोबी पुस्तके कायदा, कानून व पोटनियमांचे नुसार ठेवली असल्यास		५
	५) बँक खातेतील बाक्या पासबुक/दाखला यांचेशी जुळत असल्यास अथवा जुळत		५

नसल्यास मेळपत्रक तयार केली असून मेळपत्रकानुसार बाक्या जुळतात	५
६) वसूल भागमांडवल, ठेवी, कर्ज यांच्या यादयांची बाकी ताळेबंदारी जुळतात.	५
७) शाखा व मुख्यालय खाती जुळतात / जुळत नसलेस याबाबतची मेळपत्रके तयार केली असून मेळपत्रकानुसार बाक्या जुळतात.	५
८) समासद रजिस्टर (आय) नमुन्यात असून जे नमुन्यात यादी परिपूर्ण तयार केली जात असल्यास.	५
९) कर्मचाऱ्यांच्या बदल्या ठरावीक कालावधीने होतात / त्यांचे कामास बदल केला जात असल्यास.	५
१०) कर्मचाऱ्यांना कामाचे लेखी आदेश दिले असल्यास.	५
११) कर्मचाऱ्यांची जमानत / फॅडीलिटी विमा घेतला असल्यास.	५
१२) रोकड शिल्लक, सोने, मालमत्ता, कॅश इन ट्रान्झीट यांच्या पुरेसा विमा घेतला असल्यास.	५
१३) मुख्यालयाकडून शाखा भेटी वारंवार व अचानकरीत्या दिलेल्या असल्यास.	५
१४) कर्मचाऱ्यांचे सेवा नियम तयार केलेले असल्यास.	५
१५) रोकड शिल्लक सतत पोटनियमातील मर्यादित ठेवली असल्यास.	५
१६) योग्य त्या पात्रतेनुसार व विहित पध्दतीने नोकर भरती केली असल्यास.	५
१७) आर्थिक पत्रके व माहिती स्वात्पाकडे वेळेवर पाठवली जात असल्यास.	५
	१००

वेटेज अॅक्चरेज

वरील प्रमाणे भांडवल पर्याप्तता, जिंदगीची गुणवत्ता, व्यवस्थापन, उत्पन्न (नफा) लिक्विडिटी व कार्यपध्दती व नियंत्रण या ६ घटकांना मिळालेल्या गुणांचे वेटेज अॅक्चरेज खालील प्रमाणे काढावे लागेल.

अ.क्र.	वर्णनात्मक	वेटेज अॅक्चरेज
१	भांडवल पर्याप्तता	१५%
२	जिंदगीची गुणवत्ता	२५%
३	व्यवस्थापन	१५%
४	उत्पन्न (नफा)	२०%
५	लिक्विडिटी	१५%
६	कार्यपध्दती व नियंत्रण	१०%
	एकूण	१००%

वरील प्रमाणे वेटेज अॅक्चरेज नुसार मिळालेल्या एकूण गुणातून खालील बाबतीत गुण वजा केले जातील.

अ.क्र.	वर्णनात्मक	गुण
१	संस्थेमध्ये अपहार असल्यास वजा करावयाचे गुण	१०
२	बँक खात्याची मेळ पत्रके तयार केली नसल्यास	२.५
३	तसेच मुख्यालय व शाखांचे मेळ पत्रके तयार केली नसल्यास	२.५
४	त्याचप्रमाणे वरील बाबतीत दोन्ही मेळपत्रके तयार केलेली असूनसुद्धा त्यामध्ये ६ महिन्यांच्या वरील प्रलंबित दोन्ही नोंदी असल्यास वजा करावयाचे गुण	२.५
५	वैयक्तिक कर्जाच्या बाबतीत एक्सप्लोझर नॉर्म्सचे उल्लंघन असल्यास वजा करावयाचे गुण	५
६	सामुहिक कर्जाच्या बाबतीत (ग्रुप) एक्सप्लोझर नॉर्म्सचे उल्लंघन असल्यास वजा करावयाचे गुण	५
७	सर्व प्रकारची कर्जे व सर्व प्रकारच्या ठेवी यांच्या यादद्या ताळेबंदाशी जुळत नसल्यास वजा करावयाचे गुण	५

गुणतक्ता भरणेसाठी मार्गदर्शक सूचना

१) स्वनिधी

स्वनिधीची आकारणी खालीलप्रमाणे केली जाईल.

स्वनिधी = वसुल भाग भांडवल + रिझर्व फंड + इमारत फंड + लाभांश समिकरण निधी + गुंतवणूक चढउतार निधी + नफाविभागणीतून काढलेला व कोणत्याही बाह्य देयता भागवणेसाठी नसणारा निधी + उत्तम जिदगीवरील तरतुद + चालू वर्षातील नफा - संचित तोटा - कमी केलेली अनुत्पादक जिदगीची तरतुद - कमी केलेली थक व्याज तरतुद - कराव्या लागलेल्या मात्र न केलेल्या खर्चाच्या व इतर तरतुदी (मात्र नेटवर्थमध्ये क्षिज निधी, संशयीत बुडीत फंड निधी, भागभांडवल परतफेड निधी यांचा समावेश होत नाही)

२) व्यवस्थापन खर्च -

व्यवस्थापन खर्चांमध्ये खालील बाबींचा समावेश होईल.

अ) आस्थापनाविषयक खर्च - पगार, बोनस भत्ते इ.

ब) इतर व्यवस्थापन खर्च प्रिंटींग स्टेशनरी, टेलिफोन संचालक मंडळ भत्ते, जाहिरात, पोस्टेज, सभासमारंभ, भाडेकर विमा, कायदा फी, हिरोब तपासणी फी, वसारा / दुरुस्ती इ. (थकव्याज तरतुद व एन.पी.ए तरतुदीचा व्यवस्थापन खर्चात समावेश होत नाही.)

३) ग्रॉस एन.पी.ए -

वर्षाखेर एनपीए मध्ये असणाऱ्या सर्व कर्ज खात्यांची येणेबाकी म्हणजे ग्रॉस एन.पी.ए.

४) नेट एन.पी.ए -

नेट एन.पी.ए = ग्राँस एन.पी.ए - एन.पी.ए तरतुद - एन.पी.ए खात्यावरील येणे व्याज (जर कॅपीटलाईज केले असेल तर)

५) उत्तम जिंदगी वरील तरतुद -

उत्तम जिंदगी म्हणजे जी कर्जे एन.पी.ए झालेली नाहीत ज्या कर्जांचे वसुलीबाबत कोणतीही अडचण नाही अशी कर्जे म्हणजे उत्तम जिंदगी होय व या कर्जांवरील ०.२५% प्रमाणे केलेली तरतुद म्हणजे उत्तम जिंदगीवरील तरतुद.

६) सी.डी.रेशो -

संस्थेच्या स्वनिधीतून काही निधी कर्ज वाटपासाठी उपलब्ध असतो. कर्जांचे रक्कमेतून हा कर्ज वाटपासाठी उपलब्ध स्वनिधी वजा करून उरलेल्या कर्जांचे ठेवीशी गुणोत्तर म्हणजे सी.डी रेशो होय.

कर्ज - कर्जवाटपास उपलब्ध स्वनिधी

सीडी रेशो = ----- X १००

ठेवी

कर्जवाटपास उपलब्ध स्वनिधी काढताना स्वनिधीतून (स्वनिधी व्याख्या अ.क्र. १ प्रमाणे) खालील दावी वजा कराव्यात.

- i) स्थावर जिंदगी व जंगम मालमत्ता
- ii) शेअर्समधील गुंतवणूक
- iii) रिझर्व फंड

अपहार रक्कम व्याजासह पूर्ण वसूल झाल्यास व अपहार करणाऱ्या व्यक्तीस सेवेतून काढून टाकले असल्यास, वरील १० गुण वजा करू नयेत. मात्र अशात अपहार रक्कम वसूल झाल्यास त्याप्रमाणात गुण कमी करावेत.

वरील प्रमाणे वेटेज अॅवरेज काढल्यानंतर व त्यातून वजा करावयाचे मार्क वजा केल्यानंतर मिळणारे मार्क विचारात घेऊन खालील प्रमाणे लेखापरीक्षण वर्ग प्रदान करण्यात येईल.

अ.क्र.	वेटेज अॅवरेज	लेखापरीक्षण वर्ग
१	७५ व त्याचेवर गुण असल्यास	अ
२	६९ ते ७४ पर्यंत गुण असल्यास	ब
३	५९ ते ६० पर्यंत गुण असल्यास	क
४	५० पर्यंत गुण असल्यास	ड

(०.५०% च्यावरील मार्क असल्यास पुढचा आकडा विचारात घ्यावा व ०.५०% च्या आतील असल्यास आतील आकडा विचारात घ्यावा.)

ऑपरेटिंग नफा (व्यवसायातील नफा)

अ) दिलेली कर्जे व गुंतवणुकीवरील व्याज
ब) + इतर उत्पन्न

वजा १) घेतलेली कर्जे व ठेकीवरील व्याज

ii) स्टाफ कॉस्ट

iii) इतर व्यवस्थापन खर्च भाडे, स्टेशनरी, प्रिंटिंग, टेलिफोन

दुस-या शब्दात झीज, एन.पी.ए, थकव्याज यांच्या तरतुदी करण्यापूर्वी झालेला नफा म्हणजेच व्यवसायातील नफा होय.

८) खेळते भांडवल म्हणजे - ताळेबंदाची बेरीज वजा दुबेरजी वजा तोटे

९) सरासरी खेळते भांडवल - दरमहाचे खेळते भांडवल मागीले १२

१०) अनुत्पादक गुंतवणूक - ज्या गुंतवणूकी पासून व्याजाचे किंवा लाभांशाचे किंवा अन्य कोणतेही उत्पन्न मिळत नाही अशी गुंतवणूक.

नागरी सहकारी पतसंस्था गुण देणे बाबत सहाय्यभूत राहणाऱ्या मार्गदर्शक सूचना.
मूळ गुणपत्रीकेतील अनुक्रम क्रमांक १ चा (१) स्वनिधी यामधील गुणांचा अधिक तपशील दर्शविणारा तक्ता.
ब) संस्थेचे स्वनिधी खेळत्या भांडवलाच्या तुलनेत १% ते ५% असल्यास व गुण ४० ते ५९ या अनुषंगीक तपशील.

तपशील	संस्थेचे स्वनिधी	२%	३% असलेस	४% असलेस	५% असलेस	
	१% असलेस	असलेस				
गुण	४० गुण	४५ गुण	५० गुण	५५ गुण	५९ गुण	

मूळ गुणपत्रीकेतील अनुक्रम क्रमांक २ चा (१) जिंदगीची गुणवत्ता यामधील गुणांचा अधिक तपशील दर्शविणारा तक्ता

दर्शाविणारा तक्ता

अ) निव्वळ एन.पी.ए.चे निव्वळ कर्जाशी प्रमाण ०% ते ५% व गुण ४० पासून २५ पर्यंत

तपशील	०% असलेस	१% असलेस	२% असलेस	३% असलेस	४% असलेस	५% असलेस
गुण	४०	३७	३४	३१	२८	२५

ब) निव्वळ एन.पी.ए.चे निव्वळ कर्जाशी प्रमाण ६% ते १५% व गुण २४ पासून ६ पर्यंत

तपशील	६% असलेस	७% असलेस	८% असलेस	९% असलेस	१०% असलेस	११% असलेस	१२% असलेस	१३% असलेस	१४% असलेस	१५% असलेस
गुण	२४	२२	२०	१८	१६	१४	१२	१०	८	६

क) निव्वळ एन.पी.ए.चे निव्वळ कर्जाशी प्रमाण १६% ते २०% व गुण ५ पासून १ पर्यंत

तपशील	१६% असलेस	१७% असलेस	१८% असलेस	१९% असलेस	२०% असलेस
गुण	५	४	३	२	१

मूळ गुणपत्रीकेतील अनुक्रम क्रमांक २ चा (२) जिदगीची गुणवत्ता यामधील गुणांचा अधिक तपशील दर्शाविणारा तक्ता

अ) ग्राँस एनपीए चे ग्राँस कर्जाशी प्रमाण ५% ते १०% व गुण १५ पासून १० पर्यंत

तपशील	५% असलेस	६% असलेस	७% असलेस	८% असलेस	९% असलेस	१०% असलेस
गुण	१५	१४	१३	१२	११	१०

ब) ग्राँस एनपीए चे ग्राँस कर्जाशी प्रमाण ११% ते १५% व गुण ९ पासून ५ पर्यंत

तपशील	११% असलेस	१२% असलेस	१३% असलेस	१४% असलेस	१५% असलेस
गुण	९	८	७	६	५

क) ग्राँस एनपीए चे ग्राँस कर्जाशी प्रमाण १६% ते २०% व गुण ४ पासून ० पर्यंत

तपशील	१६% असलेस	१७% असलेस	१८% असलेस	१९% असलेस	२०% असलेस
गुण	४	३	२	१	०

- १ -
सेवक सहकारी पतसंस्था (पगारदार नोकरांच्या) यांचे लेखापरीक्षणाच्या वर्गवारीचे निकष

अ.क्र	तपशील	गुण	गुण
१.	भागभांडवल व सभासद		
	१) स्वनिधी (नेटवर्धी)		१०
	अ) संस्थेचे स्वनिधी खेळत्या भांडवलाच्या १०% व त्यापेक्षा जादा असल्यास.	१०	
	ब) संस्थेचे स्वनिधी खेळत्या भांडवलाच्या ५% ते ९% असल्यास	५	
	क) संस्थेचे स्वनिधी खेळत्या भांडवलाच्या ५% पेक्षा कमी असल्यास	०	
	२) स्वनिधी वाढविणेची क्षमता		१५
	अ) संस्था कर्जातून उपनिधीनुसार श्रेअर्स खाली रक्कम जमा करते.		
	ब) नफ्यातून रिझर्व्ह फंडास वर्ग रक्कमा -	३	
	(i) किमान २५% व त्यापेक्षा जास्त रक्कमा वर्ग केल्यास.	५	
	(ii) २५% पेक्षा कमी रक्कमा वर्ग केल्यास.	०	
	(मात्र सहकार खात्याच्या परवानगीने रिझर्व्ह फंडास कमी रक्कमा वर्ग केल्यास पूर्ण ५ गुण दयावेत)		
	क) सभासदाकडून पोटनियमातील तरतुदीनुसार दरमहा किमान वर्गणी वसूल होत असलेस.	५	
	ड) जमा वर्गणीचे रूपांतर नियमित भागात केले जात असल्यास.		
	३) स्वनिधीमधील वाढ	३	
	अ) स्वनिधीमधील वाढ ७.५% पेक्षा जास्त असल्यास.		२०
	ब) स्वनिधीमधील वाढ ५% च्या वर ७.५% पर्यंत असल्यास.	२०	
	क) स्वनिधीमधील वाढ २.५% च्या वर ५% पर्यंत असल्यास.	१५	
	ड) स्वनिधीमधील वाढ २.५% व त्या पेक्षा कमी असल्यास.	१०	
	४ सभासदत्व	५	
	अ) सभासदत्व देताना पोटनियमातील तरतुदींचे पालन केले असल्यास.		५
	ब) सर्व सभासदांचे नामनिर्देशन घेतले असलेस.	२	
	क) वार्षिक पध्दतीने सभासदाला भागाचे दाखले/पासबुक दिले असल्यास.	१	

२. जिदगीची गुणवत्ता

१) थकबाकीचे कर्जाची प्रमाण

- अ) थकबाकीचे प्रमाण ०% ते ५% पर्यंत असल्यास.
 ब) थकबाकीचे प्रमाण ६% ते १०% पर्यंत असल्यास.
 क) थकबाकीचे प्रमाण ११% ते १५% पर्यंत असल्यास.
 ड) थकबाकीचे प्रमाण १५% च्या वर पर्यंत असल्यास.

१५ ते २०
 १४ ते १०
 ९ ते ५
 ०

२०

२) थकबाकी वसुली

वर्षात वसूल झालेल्या थकबाकीचे वर्षाच्या सुरुवातीस असलेल्या थकबाकीशी प्रमाण.

- अ) ३०% चे वर असल्यास.
 ब) २९% चे वर ते ३०% पर्यंत असल्यास.
 क) १०% चे वर ते २०% पर्यंत असल्यास.
 ड) १०% च्या खाली.

१५
 ९.५० ते १४
 ४ ते ९
 ०

१५

३) कर्ज व्यवहार -

- अ) सर्व कर्जदारांनी आपले पगारातून कर्जाचा हप्ता कपात करणे बाबतचे अधिकारपत्र महाराष्ट्र सहकारी कायदा कलम ४९ नुसार मालक संस्थेस दिले असलेस.
 ब) मालक संस्थेने दरमहा पगारातून कर्जाचा हप्ता कपात करून पतसंस्थेस वेळेत पाठविणेबाबत हमीपत्र दिले असलेस.
 सी) मालक संस्थेने पगारातून कपात केलेली रक्कम दरमहा पतसंस्थेकडे पाठविली असल्यास.
 टी) कर्जाचे बाबतीत पोटनिघमातील मर्यादेचे उल्लंघन न झालेस
 इ) ऋणकोने पुर्वीची कर्जे व्याजासह परत केलेखेरीज कोणत्याही प्रकारची नवी कर्जे न दिलेस.

२
 २
 २
 ३
 ३

१८

	एक) कर्जावरील व्याजदर वार्षिक साधारण समेते ठरविलेल्या व्याजदराच्या मर्यादित असल्यास.	२	
	जी) ठेवतारण कर्जाचे बाबतीत पोटनियमांचे पालन झाले असलेस.	२	
	एच) पोटनियमबाह्य कपाती कर्जातून नसलेस.	२	
३.	व्यवस्थापन		६
	अ) वार्षिक साधारण सभा पोटनियमातील तरतुदीनुसार घेतली असल्यास.	२	
	बी) संचालक मंडळ सभा महिन्यातून किमान एकदा घेतली असल्यास.	२	
	सी) संचालक मंडळ समेचे प्रोसिडींग प्रत्येक संचालकांना पाठविले असल्यास.	२	
	डी) संचालकांनी शासन मान्य संस्थेत वर्षभरात किमान ३ दिवसांचे प्रशिक्षण घेणे.		५
	अ) १००% संचालक प्रशिक्षित असल्यास	५	
	ब) ७५% व अधिक प्रशिक्षित असल्यास	४	
	क) ५०% ते ७४% पर्यंत प्रशिक्षित असल्यास	२	
	ड) ५०% चे खाली प्रशिक्षित असल्यास	०	
	इ) सेवकांना (वसूली अधिकारी धरून) वर्षभरात किमान ३ दिवसांचे प्रशिक्षण देणे.		५
	अ) १००% सेवक (वसूली अधिकारी धरून) प्रशिक्षित असल्यास	५	
	ब) ७५% ते ९९% सेवक (वसूली अधिकारी धरून) प्रशिक्षित असल्यास	४	
	क) ५०% ते ७४% सेवक (वसूली अधिकारी धरून) प्रशिक्षित असल्यास	३	
	ड) २५% ते ४९% सेवक (वसूली अधिकारी धरून) प्रशिक्षित असल्यास	२	
	इ) २५% चे खाली सेवक (वसूली अधिकारी धरून) प्रशिक्षित असल्यास	०	

	एक) वसुलीची कायदेशीर कारवाई करणे.		१५
	अ) १००% थकबाकीदारावर कारवाई पूर्ण असल्यास	१५	
	ब) ७५% ते ९९% थकबाकीदारावर कारवाई पूर्ण असल्यास	१२	
	क) ५०% ते ७४% थकबाकीदारावर कारवाई पूर्ण असल्यास	१०	
	ड) २५% ते ४९% थकबाकीदारावर कारवाई पूर्ण असल्यास	५	
	इ) २५% चे खाली थकबाकीदारावर कारवाई पूर्ण असल्यास	२	
	जी) स्थावर मालमत्ता खरेदी विक्री पुर्वी खातेची मंजूरी घेणे.		३
	एच) ठेववाढ गतसालच्या ठेवीच्या तुलनेत		५
	अ) १०% पेक्षा जास्त ठेव वाढ असल्यास	५	
	ब) ५ ते १०% पर्यंत वाढ असल्यास	४	
	क) ५% पेक्षा कमी वाढ असल्यास	०	
४	उत्पन्न/नफा		
	१) निव्वळ नफ्याचे सरासरी खेळत्या भांडवलदारी प्रमाण		१०
	अ) १ % चे वर प्रमाण असलेस	१०	
	ब) ०.८० चे वर ते १% पर्यंत असलेस	७	
	क) ०.५० चे वर ते ०.८०% पर्यंत असलेस	५	
	ड) ०.२० चे वर ते ०.५०% पर्यंत असलेस	३	
	इ) ०.२०% पर्यंत असलेस	२	
	२) कर्जावरील (लीन हप्तो थकीत असलेस) ते कर्ज थक समजून		५
	अ) येणे व्याजाची थकव्याज तरतूद केलेली असल्यास.	५	
	ब) येणे व्याजाची थकव्याज तरतूद केलेली नसल्यास	०	
	३) व्यवस्थापन खर्चाचे खेळत्या भांडवलदारी प्रमाण		५
	अ) २.५% चे पर्यंत	५	
	ब) २.५% चे वर ते ३% पर्यंत असल्यास	३	
	क) ३% चे वर असल्यास.	०	

१	<u>लिविविडीटी</u> १) तरलतेपाटी गुंतवणूक जिमबँक, शासनाने मान्यता दिलेल्या अन्य बँका व संस्था यामध्ये ठेवींच्या गुंतवणूकी अ) ३०% ते ३५% पर्यंत गुंतवणूकी केल्या असल्यास १० ब) ३५% ते ३९% पर्यंत गुंतवणूकी केल्या असल्यास ८ क) २५% पेक्षा कमी पर्यंत गुंतवणूकी केल्या असल्यास ० ड) ३५% पेक्षा जास्त पर्यंत गुंतवणूकी केल्या असल्यास ०		१०
६	<u>कार्यपध्दती व नियंत्रण</u> १) दोष दुरुस्ती अ) शासकीय लेखापरीक्षण अहवालाची परिपूर्ण पूर्तता केली असल्यास. ४ ब) अंतर्गत लेखापरीक्षण अहवालाची परिपूर्ण पूर्तता केली असल्यास. २ क) खात्याच्या तपासणी अहवालाची पूर्तता केली असल्यास. २ २) सत्यने हिशोबी पुस्तके कायदा, कानून व मोटनियमांचे नुसार ठेवली असल्यास. २ ३) बँक खातेतील बाबदा, पासबुक/दाखला यांमधील जुळतास अथवा जुळत नसल्यास मेळपत्रक तयार केलेली असल्यास. १ ४) वसूल भागभाडचल, ठेवी, कर्ज यांच्या यादयांची बाकी ताळेबंदाशी जुळत असल्यास. १ ५) शाखा व मुख्यालय खाती जुळतास. जुळत नसल्यास याबाबतची मेळपत्रके तयार केलेली असल्यास. १ ६) सभासद रजिस्टर (आय) नमुन्यात असून जे नमुन्यात यादी परिपूर्ण तयार केली असल्यास. १ ७) कर्मचाऱ्यांच्या बदल्या ठरावीक कालावधीने होतात / त्यांचे कामात बदल केला जात असल्यास. १		८

कला जात असल्यास.	१
८) कर्मचाऱ्यांना कामाचे लेखी आदेश दिले असल्यास.	१
९) कर्मचाऱ्यांची जमानत/फॅडेलिटी बॉन्ड घेतला असल्यास.	२
१०) रोकड शिल्लक, सोने, मालमत्ता, कॅश इन ट्रान्झीट यांचा पुरेसा विमा उतरविला असल्यास.	२
११) मुख्यालयाकरून साख्खा भेटी वाच्यार व अध्यानकरीत्या दिल्या जात असल्यास.	१
१२) रोकड शिल्लक सतत पोटनियमातील मर्यादित ठेवली असल्यास.	२
१३) योग्य त्या पात्रतेनुसार व विहित पध्दतीने नोकर भरती होते असल्यास.	१
१४) आर्थिक पत्रके व माहिती खात्याकडे मागणी नुसार वेळेवर पाठविल्या जात असल्यास.	३
१५) सेवानियम तयार केले असल्यास.	
	एकूण
	२००

घरील प्रमाणे गुण पत्रिका तयार केल्यानंतर लेखापरीक्षण वर्गवारी खालील प्रमाणे दिली जाईल.

अ.क्र.	मिळालेले मार्कस (टक्केवारी)	लेखापरीक्षण वर्ग
१	७५% व त्याचेवर गुण मिळालेले असल्यास	अ
२	६९% ते ७४% पर्यंत गुण मिळालेले असल्यास	ब
३	५९% ते ६०% पर्यंत गुण मिळालेले असल्यास	क
४	५०% पर्यंत गुण मिळालेले असल्यास	ड

(०.५०% च्यावरील मार्क असल्यास पुढचा आकडा विचारात घ्यावा व ०.५०% च्या आतील असल्यास आतील आकडा विचारात घ्यावा.)